

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Divi Thomae Aqvinatis Doctoris Angelici Opera Omnia

Summa diligentia ad exemplar Romanæ Impreßionis restituta
Complectens Primam Secundæ, & Secundam Secundæ Summæ
Theologiæ

Thomas <von Aquin, Heiliger>

Venetiis, 1593

Et primo, vtrum virtus sit in nobis a natura.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-72759](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-72759)

In eodem articulo. i. eiusdem quaestio. 63. dubium occurrit de causa reddita in litera, quare consummatio uirtutum non est a natura, quia natura est determinata ad unum, consummatio autem uirtutum non est secundum unum modum actionis, sed diuersimode secundum diuersas materias in quibus uirtutes operantur, & secundum diuersas circumstantias. Dubium inquam est non de arte, & uirtutibus moralibus, sed de intellectu & scientia. Tam nempe ars quam uirtus moralis principium est actus diuersimode se habentis ad diuersas uel materias, uel circumstantias. Temperantia enim principium est concupiscentiae aliter potum, aliter cibum, aliter nunc, aliter post &c. & hoc ex parte agentis, nam ex parte passivi etiam naturaliter, & aliter efficitur, & propterea in litera non tantum dicitur, secundum unum modum actionis, actio enim ex parte agentis se tenet, sed quo pacto intellectus principiorum & similiter scientia aliqua diuersimode agit secundum diuersas materias, aut circumstantias, non apparet, nam intellectus tam in speculatiuis, quam practiciis uno modo operatur, scilicet cognitis terminis solo naturali lumine. qualibet autem scientia demonstrando ex uno primo modo, unam tantum materiam circa quam uersatur, habet. Et rursus in angelis tam intellectus, quam scientia a natura etiam secundum consummationem existens, manifestat quod neutri diffinita natura esse, scilicet consummationem. natura enim est determinata ad unum non solum in nobis, sed in angelis, & in Deo. Ratio igitur litera deficere uideatur.

Sup. q. 51. a. 2. & 2. q. 47. art. 5. & 3. d. 33. q. 1. art. 2. q. 1. & uir. q. 1. ar. 8. & Gal. 1. 5. lect. 5. & 2. eth. lect. 3. Dam. lib. 3. Orithod. fid. c. 4. non procul a fine.

Glosa. inter line. 10. d.

4. 55. ar. 4. ad 2.

Par 4. paulo a medio.

D. 642.

Ad hoc dicitur, quod quia uirtutum istarum, scilicet intellectus & scientia, actus in compositione consistit, ut patet, & compositio secundum di

Tertio, utrum aliquae uirtutes morales sint in nobis per infusionem. Quarto, utrum uirtus, quam acquirimus ex assuetudine operum, sit eiusdem speciei cum uirtute infusa.

ARTICVLVS PRIMVS.

Utrum uirtus inest nobis a natura.

ADPRIMUM sic proceditur. Videtur, quod uirtus sit in nobis a natura. Dicit enim Dam. in 3. li. * Naturales sunt uirtutes, & aequaliter in sunt omnibus. Et Antonius dicit in sermo. ad Monachos. Si naturam uoluntas mutauerit, peruersitas est: conditio seruetur, & uirtus est. Et Mart. 4. super illud, Circuibat Iesus & c. dicit gl. Docet naturales uirtutes. iustitiam, castitatem, humilitatem, quas naturaliter habet homo. 2. Præter. Bonum uirtutis est secundum rationem esse, ut ex dictis patet: sed id quod est secundum rationem, est homini naturale, cum ratio sit hominis natura. ergo uirtus inest homini a natura. 3. Præterea. Illud dicitur esse nobis naturale, quod nobis a nativitate inest: sed uirtutes quibusdam a nativitate in sunt. dicitur enim. Job 31. Ab infantia creuit mecum miseratione, & de utero egressa est mecum. ergo uirtus inest homini a natura.

SED CONTRA. Id quod inest homini a natura, est omnibus hominibus commune, & non tollitur per peccatum, quia etiam in demonibus bona naturalia manent, ut Dio. * dicit in 4. c. de di. no. sed uirtus non inest omnibus hominibus, & abiicitur per peccatum. ergo non inest homini a natura.

RESPON. dicendum, quod circa formas corporales, aliqui dixerunt, quod sunt totaliter ab intrinseco, sicut ponentes latitacionem formarum: aliqui uero quod totaliter sint ab extrinseco, sicut ponentes formas corporales esse ab aliqua causa separata; aliqui uero quod partim sint ab intrinseco, in quantum scilicet praexistunt in materia in potentia: & partim ab extrinseco, in quantum scilicet reducuntur ad actum per agens. Ita etiam circa scientias & uirtutes aliqui quidem posuerunt eas totaliter esse ab intrinseco, ita scilicet quod omnes uirtutes & scientiae naturaliter praexistunt in anima, sed per disciplinam, & exercitium impedimenta scientiae & uirtutis tolluntur, quae adueniunt animae ex corporis grauitate, sicut cum ferrum clarificatur per limationem: & haec fuit

opinio Platoniorum. Alij uero dixerunt, quod sunt totaliter ab extrinseco, id est, ex influencia intelligentiae agentis, ut ponit Augustinus. Alij uero dixerunt, quod secundum aptitudinem, scientiae & uirtutes sunt in nobis a natura, non autem secundum perfectionem, ut Philosophus dicit in 2. Eth. * & hoc uerius est. Ad cuius manifestationem oportet considerare, quod aliquid dicitur alicui homini naturale dupliciter. Uno modo ex natura speciei: alio modo ex natura indiuidui. Et quia unumquodque habet speciem secundum suam formam, indiuiduatur uero secundum materiam, forma uero hominis est anima rationalis, materia uero corpus: id quod conuenit homini secundum animam rationale, est ei naturale secundum rationem speciei. id uero quod est ei naturale secundum determinatam corporis complexionem, est ei naturale secundum naturam indiuidui. Quod enim est naturale homini ex parte corporis secundum speciem, quodammodo refertur ad animam, in quantum scilicet corpus est tali animae proportionatum: utroque autem modo uirtus est homini naturalis secundum quaedam inchoationem: secundum quidem naturam speciei, in quantum in ratione hominis in sunt naturaliter quaedam principia naturaliter cognita tam scibili, quam agentibus, quae sunt quaedam semina intellectualium uirtutum & moralium, & in quantum in uoluntate inest quidam naturalis appetitus boni, quod est secundum rationem. Secundum uero naturam indiuidui, in quantum ex corporis dispositione, aliqui sunt dispositi uel melius, uel peius ad quaedam uirtutes, prout scilicet uires quaedam sensitiuae actus sunt quarundam partium corporis, ex quibusdam dispositione adiuantur, uel impediuntur huiusmodi uires in suis actibus, & per consequens uires rationales, quibus huiusmodi sensitiuae uires declinunt: & secundum hoc unus homo habet naturalem aptitudinem ad scientiam, alius ad fortitudinem, alius ad temperantiam. & his modis tam uirtutes intellectuales, quam morales secundum quandam aptitudinem inchoationem sunt in nobis a natura, non autem consummationem earum: quia natura determinatur ad unum secundum unum modum actionis, sed diuersimode secundum diuersas materias, in quibus uirtutes operantur, & secundum diuersas circumstantias. Scilicet ergo patet, quod uirtutes in nobis sunt a natura secundum aptitudinem & inchoationem, non autem secundum perfectionem, praeter uirtutes theologicas, quae sunt totaliter ab extrinseco.

Et per hoc patet responsio ad obiectiones. Nam prime dicitur

ueritas materiam diuersimode a rebus sit intellectus. Aliter enim componit scientia rem aliquam cum materia remota, & aliter cum materia necessaria: & similiter intellectus aliter componit ens cum non ente, & aliter bonum, & aliter malum cum perfectione & fuga: ideo consummatio harum uirtutum non est secundum unum modum actionis, sed diuersimode secundum diuersas materias. Quamuis unice generalissimo modo, scilicet componendo, & una secundum rationem formalem materia, ubi obiecto, unica uirtus uirtus uirtus, cum uirtute tamen horum flat diuersitas speculium modorum actionis: ex parte agentis secundum diuersas speciales materias, ut patet ex dictis. Et quoniam in angelis est notitia eorum de principiorum, & conclusionum non componendo, sed sicut nos intelligimus, quod quid est prima operatione intellectus: ideo in eis non est habitus nec principiorum, nec conclusionum superadditus speciebus intelligibilibus. Et quoniam species intelligibiles possunt esse a natura, consequens est quod in eis habitus intellectuales potest esse naturalis etiam secundum consummationem, in nobis autem non.

quarundam dispositione adiuantur, uel impediuntur huiusmodi uires in suis actibus, & per consequens uires rationales, quibus huiusmodi sensitiuae uires declinunt: & secundum hoc unus homo habet naturalem aptitudinem ad scientiam, alius ad fortitudinem, alius ad temperantiam. & his modis tam uirtutes intellectuales, quam morales secundum quandam aptitudinem inchoationem sunt in nobis a natura, non autem consummationem earum: quia natura determinatur ad unum secundum unum modum actionis, sed diuersimode secundum diuersas materias, in quibus uirtutes operantur, & secundum diuersas circumstantias. Scilicet ergo patet, quod uirtutes in nobis sunt a natura secundum aptitudinem & inchoationem, non autem secundum perfectionem, praeter uirtutes theologicas, quae sunt totaliter ab extrinseco.

Nam prime dicitur

Super quib. sexage
simasoria avien-
lam secundum.

IN ar. 2. eundem
q. 63. adverte, q
licet prima facie au-
thor videatur dimi-
nuitur, quia ad con-
clusionem uniuersa-
lem, s. de omnib. uir-
tutibus particularem
rationem, s. habent
locum in practiis
tantum inducit, dum
ex hoc quod uirtutes
humane ad bonum
modificatur regula
rationis humane or-
dinant, ostendit eas
ab actibus humanis
in potestate rationis
existentibus causari.
In practiis enim uir-
tutibus constat bon-
um earum regulan-
dum humana ratio-
ne. In speculatis au-
tem bonum attendit-
ur secundum con-
formitatem ad rem,
quia bonum earum
est uerum, quod con-
stat ab eo quod res
est vel non est pen-
dere; & sic medium
non uideatur ad qua-
re conclusionem. Li-
cet inquam sic appa-
reat, profundius ta-
men si speculati fue-
rimus, inueniemus
medium ad quaere
conclusionem. Nam
scientie actus in quo
eius bonitas consti-
tuit, examinatur a ra-
tione humana in
principijs, & actus
intellectus principio-
rum a principio hu-
manae rationis etiam
quod uocatur lumen
intellectus agentis,
in quo est status. Et
sicut actus cognoscē-
di uerum dependet
a duobus, scilicet a
cognoscente, & co-
gnito, ita non inco-
uenit habere duas
mensuras, alteram
hinc, alteram inde.
Rursus quia ratio ue-
rius patet in quarto
Meta. consistit in eius
esse, & non ens non
esse, & hoc nisi in di-
cere, accipere, cogno-
scere &c. inuenitur,
consequens est ut
uerum ipsum in uno
quoque dicente, ac-
cipiente, cogno-
scente secundum
proprii luminis fa-
cultatem dicatur,
accipiantur, seu co-
gnoscat. Et sic
ex parte dicentis,
seu scientis, a pro-
pria ratione men-
suratur. Et quoniam

rationes procedunt secundum
quod seminaria uirtutum in sunt
nobis a natura, in quantum ratio-
nales sumus. Tertia uero ratio p-
cedit secundum quod ex natura-
li dispositione corporis, quam
habet ex natiuitate, unus habet
aptitudinem ad miserendum, a-
lius ad temperate uiuendum, a-
lius ad aliam uirtutem.

ARTICVLVS II.

Utrum aliqua uirtus causetur in nobis
ex assuetudine operum.

AD SECVNDVM sic procedit. B
Videtur, quod uirtutes in
nobis carni non possint ex assue-
tudine operum, quia super illud
Rom. 14. Omne quod non est ex
fide, peccatum est, dicit gl. Aug. *
Omnis infidelium uita peccatum
est, & nihil est bonum sine sum-
mo bono, ubi deest cognitio ue-
ritatis, falsa est uirtus etiam in opti-
mis moribus: sed fides non pot
acquiri ex operibus: sed catur in no-
bis a Deo, secundum illud Ephe.
2. Gratia estis saluati per fidem, ergo
nulla uirtus potest in nobis ac-
quiri ex assuetudine operum.

¶ 2. Præterea. Peccatum cum con-
trarietur uirtuti, non compatitur
secum uirtutem: sed homo non
potest uitare peccatum nisi p gra-
tiam Dei, secundum illud Sapie. 8.
Didici, q non possum esse aliter
contincens, nisi Deus dederit, ergo
nec uirtutes alique possunt in no-
bis causari ex assuetudine operu,
sed solum dono Dei.

¶ 3. Præterea. Actus qui sunt sine
uirtute, deficiunt a perfectione
uirtutis: sed effectus non potest
esse perfectior causa, ergo uirtus
non potest causari ex actibus præ-
cedentibus uirtutem.

SED CONTRA est, quod Dio. *
dicit 4. c. de Di. no. quod bonum
est uirtuosius quam malum; sed
ex malis actibus causantur habi-
tus uitiorum. ergo multo magis
ex bonis actibus possunt causari
habitus uirtutum.

RESPON. Dicendum, q de ge-
neratione habituum ex actib⁹ in
generalis supra dictu est, nunc aut
specialiter q tum ad uirtutē confi-
derandum est, q sicut supra dictu
est, uirtus hois perficit ipsum ad
bonū: cum aut rō boni consistat
in mō, specie, & ordine, ut * Ang.
dicit in li. de Natura boni, siue in
numero, pondere, & mensura, ut
dī Sapie. 11. oportet, quod bonum
hois secundum aliquam regulam
consideretur, que quidem est du-
plex, ut supra dictum est, scilicet
ratio humana, & lex diuina. Et

quia lex diuina est superior regu-
la, ideo ad plura se extendit: ita q
quicquid regulatur ratione hu-
mana, regulatur etiam lege diui-
na, sed non conuertitur. Virtus
igitur hominis ordinata ad bo-
num, quod modificatur secundū
regulā rōnis humane, potest ex
actib. humanis causari, in quantum
huiusmodi actus procedunt a rō-
ne, sub cuius potestate & regula
le bonum consistit. Virtus uero
ordinans hominem ad bonum,
secundum quod modificatur per
legem diuinam, & non per ratio-
nem humanam, non potest cau-
sari per actus humanos, quorum
principium est rō, sed causatur so-
lum in nobis per operationem di-
uinam, & ideo hmoi uirtutē dif-
finitis * Ang. posuit in diffinitio-
ne uirtutis: Quia Deus in nobis, si-
ne nobis operatur. Et de hmoi et
uirtute prima ratio procedit.

AD SECVNDVM dicendum, q
uirtus diuinitus infusa, maxime si
in sua perfectione consideretur,
non compatitur secum aliquod
peccatum mortale: sed uirtus hu-
manitas acquisita potest secum

compati aliquem actum peccati,
etiam mortalis: quia usus habitus
in nobis est nostre uoluntati sub-
iectus, ut supra dictum est. Non
autem per unum actum peccati
corrumpitur habitus uirtutis ac-
quisita: habitus enim nō contrariatur
directe actus, sed habitus, & ideo
licet sine gratia homo non pos-
sit peccatum mortale uitare, ita q
nunquam peccet mortaliter, nō
tamē impeditur quin possit ha-
bitū uirtutis acquirere, p quam a
malis operib. abstineat, ut in pluri-
bus & scipue ab his quæ sunt ual-
de rōni contraria. Sunt et quæ dā
peccata mortalia, que homo sine
gratia nullo modo potest uitare,
quæ scilicet directe opponuntur
uirtutibus theologicis, quæ ex do-
no gratiæ sunt in nobis: hoc ta-
men infra manifestius fiet.

AD TERTIVM dicendum, q si-
cut dictum est, Virtutum acqui-
sitū præexistunt in nobis que-
dam semina, siue principia secun-
dum naturā, quæ quidem princi-
pia sunt nobiliora uirtutib. corū
uirtute acquisitis: sicut intellect⁹
principiorum speculabilium est
nobilior scientia conclusionū: &
naturalis rectitudo rationis est
nobilior rectificatione appetitus,
q fit per participationē rōnis, que
quidē rectificatio pertinet ad uir-
tutem moralem. Sic igitur actus hu-
mani in quantum pcedunt ex al-
terioribus principijs, possunt causa-
re uirtutes acquisitas humanas.

Prima Secunda S. Thomæ.

nunc est questio de
causa uirtutum ex
parte habentis ip-
sas, quoniam est que-
stio, an ex proprijs
habentis actibus ge-
nerentur, ideo au-
thor suppositis de-
pendentis actum
ab obiectis, & com-
mensurationibus eo-
rum ab illis, ex hoc
quod sunt ad bo-
num habentis, &
consequenter in ali-
quali numero, pon-
dere, & mensura ip-
sus habentis, po-
sunt principium ca-
rum ex parte nostri
habere rationem re-
gulæ numerantis,
ponderantis, & com-
mensurantis; ut ex
hoc discerneremus
quæ possunt ex no-
stris actibus in no-
bis causari uirtutes,
& quæ non. Virtu-
tes enim ut sic, ratio-
nem boni rationalis
habent, principium
autem rationalis bo-
ni ut sic, regula
est: in sequenti
tamen questione am-
plior erit de hoc
sermo.

In responsione ad
secundum eiusdem
articuli pronunciat
modo nota, quod
dupliciter author
saluat, quomodo
stant hæc duo simul.
Homo non potest
uitare peccatum mor-
tale sine gratia, &
Homo potest habe-
re uirtutes ex assue-
tudine operum suo-
rū. primo quia actus
peccati mortalis stat
cum uirtute acquisi-
ta, & hoc quo ad
actus uitiorum con-
trariorum uirtuti-
bus acquisitis. Secun-
do, quia sunt aliqua
peccata mortalia al-
terius ordinis a ui-
tutibus contrariis uir-
tutibus acquisitis, ea
scilicet quæ contra-
riantur præceptis de
actibus uirtutū theo-
logicarum. Ex hac
enim doctrina iun-
cta responsioni ad
primum, habes quid
de uirtutibus in fi-
dem sentiendum sit:
de hoc tamen latior
erit sermo in quest.
65. art. 2.

In responsione ad
3. eiusdem articulo
ta quo modo author
nulli philosopho-
rum secundus, opti-
me inuenit, in om-
nium genere uirtutū
nobilis semper et-
se generas: ita quod

R licet

Lib. 2. de li.
arb. cap. 18.
& 19. com. 1.
in Pl. 113.
cō. 26. to. 8

q. 44. arti. 3.
in argu. sed
contra.

D. 689.

Art. 1. huius
quest. & q.
51. art. 1.

65. art. 2.